

Analiz: AB Gerginliđi, Hükümet, Piyasalar (20 Eylül 2004)

Piyasalar bir kez daha gergin bir dönemden geçiyor. Bu nedenle Eko-Teknoloji Ekim sayısı için düşündüğüm bir yazımı ayrı bir çalışma olarak öne çekmeye karar verdim.

Türkiye ve AKP hükümeti gerçekten çok ciddi bir yol ayrımında. Aslında bu noktaya gelineceği çok daha önceden belliydi ancak güçlü iyimser rüzgarlar AB ilerleme raporuna yaklaştığım şu son günlere kadar gerginliği erteledi.

Piyasaların çalkalanmasının arkasında iki tür neden var:

- a) Temel ve kısa vadede kolayca değiştirilemeyecek nedenler,
- b) Piyasa hareketleri için bahane edilen yüzeysel nedenler.

Temel Nedenler:

1. Dış ticaret açığı rakamlarının yüksek çıkması bunun da yüksek turizm gelirine rağmen cari açık rakamlarında ciddi bozulmaya yol açması,
2. Dış ve iç borç yükünün yüksekliğinden kaynaklanan hassaslık ve kırılganlık,
3. Hükümete karşı derinden derine duyulan güvensizlik.

Yüzeysel Nedenler:

1. Zina ve TCK yasası,
2. AB ve hükümet tarafından yapılan açıklamalar.

Son günlere kadar derindeki temel sorunlar görmezden gelindi, çünkü çok güçlü bir AB rüzgarı esmekteydi. Öyle ki yüksek cari açık sorununa rağmen dövizde yaprak kıpırdamıyordu çünkü ciddi miktarlarda kısa vadeli sermaye girişı söz konusuydu.

Daha önce Finans Grubu'ndaki ve Eko-Teknoloji bültenindeki yazılarımda cari açık sorununa bir çok ekonomi yazarı gibi değinmiş ve 2004-2005 kışının Türkiye için zor bir kış olduğunu söylemiştim. Eylül ayının bitmesiyle ekonomimizde o zor kışın soğuk nefeslerini hissetmeye başladık.

Piyasaların bu son yaşananları algılayışında bir sorun olduğunu gözlemlemesem bu yazıyı kaleme almayacaktım. Piyasalarda öyle bir hava oluştu ki sanki zina maddeleri geri çekilse ve TCK tasarısı geçse AB'den bir tarih alınabilecek ve toz pembe tablomuza geri dönebileceğiz.

Bu konuda maalesef Türk tarafı da AB tarafı da dürüst davranmamakta. AB için zina maddeleri çok daha derin bir sorunun dışı vurumu aslında. Türkiye ile AB'nin din ve kültür farklılığı. Elbette Türk toplumu son 200 yılda çok köklü reformlar yaptı ve yüzünü hep Batı Avrupa'ya dönük tuttu. Ne var ki bu dönemde Avrupa da değiştirdi ve bu nedenle aradaki kültürel farklılık önemini korudu.

Ab ve Türkiye arasındaki bu kan uyuşmazlığının ya da kan uyuşmazlığı görüntüsünün çözülmesi çok uzun zaman alacaktır. Gerçekçi bir görüşle en az iki nesil geçmesi gereklidir ki bu da 40-50 yıl süre demektir. Elbette, Türkiye'nin AB'ye girmesi bu süreci kısaltır. Ancak Türkiye'nin AB'nin bünyesine bu haliyle girmesi durumunda Türk halkı değiştirdiği gibi AB de değişecek ve eski AB olmayacaktır.

AB ile Türkiye'nin oluşturmaya çalıştığı birlik bir evliliğe benzetilebilir. Bu durumda her iki tarafın arada bir noktada buluşması beklenir. AB'nin bu konudaki tezi buluşulacak noktanın ara bir nokta değil AB'nin şu anda bulunduğu nokta olması gerektiği yönündedir. Oysa

Türkiye küçük bir Balkan ülkesi değil eğer AB içine kısa vadede Türkiye girecekse Türkiye'nin farklı kültürel özellikleri de sorunları da girecektir.

İşte AB'nin son TCK çıkışı AB'nin bütün bu riskleri alıp elindekileri kaybetme tehlikesine atılmak istemediğini göstermektedir. Yakın gelecekte Türkiye'nin AB yerine gireceği alternatif bir oluşum görünmemektedir. ABD ile bir entegrasyon coğrafi olarak, Arap ülkeleriyle ya da Türk Cumhuriyetleri ile entegrasyon ise siyaseten mümkün değildir. Rusya'nın içinde olacağı bir Avrasya paktına ise ABD'nin soğuk baktığı bilinmektedir.

Yani bir anlamda Türkiye AB'ye mahkum bir görüntü çizmektedir. Kırılgan ekonomik yapısı da bu görüntüyü güçlendirmektedir. Bu noktada Türkiye'nin ciddi, uygulanabilir bir B planının olmamasının ne büyük sakıncalara yol açtığını bir kez daha not etmek istiyorum.

AKP hükümetinin temel stratejisini incelemek de bu noktada gerekli. AKP, kriz sonrası siyasetin ağır toplarının tasfiye olmasıyla doğan boşlukta hükümet olduğunda AB ve IMF ile ilişkileri daha da sağlamlaştırma yoluna gitti. Özellikle de AB üyeliğini temel bir strateji haline getirdi. Bir B plan yoktu hatta B plan sözünü söylemek bile AB hedefine zarar verir denmekteydi.

Hükümetin AB ve IMF çapası ile ekonomide yaklaşık iki yıl süren bir iyimserlik yaşanmakta. Nominal faizler ve enflasyon düşmekte, büyüme rakamları rekor kırmakta. İthalat, ihracat, turizm gelirleri, cari açık ve işsizlik ... adeta ne kadar ekonomik gösterge varsa artı ya da eksi yönde rekor kırmakta. Bu da AB beklentisinin ve hükümetin bu hedefe sonuna kadar asılmasının ekonomide ne kadar güçlü bir rüzgar estirdiğini gösteriyor.

Bu noktada (hatta bu noktadan çok önce) sorulması gereken soru şudur. Bir an için AB üyeliğinin gündemden tamamen kalktığını farz edelim. Finansal göstergeler şu anki düzeylerinde bulunur muydu ve temel ekonomik göstergeler de şu an oldukları seviyelerde olurlar mıydı? Bu soruların cevabı net bir şekilde hayırdır.

Bir başka deyişle ekonomik geleceğimiz, hükümetin geleceği ve hatta ülkenin geleceği AB'den çıkacak karara endekslenmiştir. Bu noktada ülkenin bağımsızlığı elden gidiyor tartışması yapmıyorum, sonuçta ülkeler birbirlerine öyle ya da böyle bağımlıdır. Bu bağımlılık bazen artar bazen azalır. Paktlar kurulur ve paktlar bozulur.

Burada sorun siyasi bağımsızlıktan daha elde tutulur bir sorun. Ekonomik bağımsızlığın yok olması söz konusu. Bir AB temsilcisinin ifadesinin biraz yumuşak veya sert olması Türkiye'de borsa, faiz ve döviz seviyelerini sert bir şekilde değiştirebiliyorsa ekonomi yönetiminin başında bir anlamda o AB temsilcisi bulunmaktadır. Bu konumunu suistimal ediyor ya da etmiyor şeklinde bir yargıya varmıyorum sadece AB yetkililerinin Türk ekonomisi üzerinde bir Merkez Bankası Başkanı kadar etkili olmasının AB'ye üye bile olmadığımız bir noktada ne ölçüde sağlıklı olduğunu sorguluyorum.

Teorik düzlemden biraz daha pratik bir alana inersek, TCK'nın geçip geçmemesi kamuoyuna sunulduğu gibi önemli bir parametre değildir. TCK geçerse de AB ile ipler kopmayacak, TCK geçerse de AB'den net bir tarih çıkmayacaktır. Aslında AB beklentilerinin bu ölçüde abartılması da anlamsızdır. Çünkü Türkiye'nin hiç bir koşulda kısa vadede üye olamayacağı yerçekiminin var olması kadar net bir gerçektir. Orta ve uzun vadede ise TCK geçerse de geçerse de ya Türkiye AB'ye üye olmuş olacaktır ya da bir şekilde AB'ye üye olup olmasının önemi kalmamış olacaktır.

Piyasalarda yaşanan bu TCK komedisi artık ekonomik dengelerin bir sınıra gelip dayanmasından kaynaklanıyor. İyimser beklentilerle gelinebilecek en son noktadayız. Cari açık, borçluluk, reel faizler, istihdam gibi konularda alarm zilleri çalıyor. Bunlardan cari açık Türkiye için "yakın ve açık" bir tehlike haline gelmiştir. İstihdam sorununun da gözle

görülebilen ve hissedilebilir bir tehlike haline dönüşmesine çok az kalmıştır. Bu nokta sürdürülebilir bir denge noktası olamaz. Parametrelerin sert bir şekilde değişmesi gerekiyor TCK ve AB'den gelen açıklamalar için bahanesidir. Temel ekonomik değişkenler kararlı bir nokta buluncaya kadar değişkenlik gösterecekler ve bu iniş çıkışlar da birilerine ciddi kar ve zarar olarak yansıtacak.

Elbette sorunlar son ana kadar ertelenmese ve ilk uç gösterdiklerinde çözümlenseler bu kadar büyümeyecekler ancak kimse fedakarlık yapma ve rahatını bozma niyetinde olmadığından bir anda eldeki her şey uçup gidiyor ve sıfır noktasına dönüyor.

Özetle sorun AB ya da TCK sorunu değildir. Değerli TL ve cari açık sorunudur. Döviz kurlarında cari açığı dengeleyecek bir hareket olacaktır. TCK da bunun bahanesidir. TCK sorunu aşılsa bile başka bir bahane mutlaka bulunacak ve fiyatlar olması gereken düzeylere ulaşacaktır. Bu durumda büyüme ve enflasyon rakamlarının da son aylarda gerçekleştikleri gibi gerçekleşmeye devam etmeyecekleri ortadadır. Yani büyüme düşecek ve enflasyon da yükselecektir.

Bu noktada hükümetin siyasi geleceğine bir göz atmak gerekli. Şu an için arkada ciddi bir halk desteği var. Anketlerde %40-45 rakamları çıkmakta. Ancak istihdam konusundaki şikayetler artmakta. Döviz kurlarındaki bir hareketin yeni küskün kesimler doğuracağı beklenmeli. Yani hükümetin arkasındaki rekor halk desteği de rekor kıran büyüme rakamları gibi düşecektir. Bu da tek parti iktidarının eskisi kadar rahat olmayacağını ve hatta mecliste fire verebileceğini gösteriyor.

AKP hükümeti gerçekten samimi bir çabayla AB hedefine asıldı. Bu ekonomide olumlu rüzgarlar estirdi. Tek parti iktidarı ve seçim başarıları bu rüzgarı perçinledi. Ancak artık AB konusunda Türkiye gerçeklerle yüzleşecek. Bu gerçek yakın gelecekte Türkiye'nin AB üyeliğinin hiçbir koşulda mümkün olmadığı gerçeğidir. AB çapasını kaybeden hükümet de finansal piyasalar gibi sarsıntı geçirmeye aday. Bu da ekonominin AB dışındaki ikinci çapasını yani güçlü tek parti hükümeti çapasını zayıflatacaktır.

Sonuç olarak, piyasalardaki son hareketler beklenen ve hatta biraz da gecikmiş hareketlerdir. Asıl neden cari açığı bozulmadır. Bu nedenle TCK ya da AB konusundaki gelişmeler ne şekilde olursa olsun dövizdeki düzeltme hareketi devam edecektir. Bu da ekonomideki ve hatta siyasetteki bütün diğer parametreleri etkileyecektir. Bu anlamda piyasaların sığ TCK tartışmalarını bırakıp daha derindeki gerçek ekonomik sorunları tartışmaları daha şık olacaktır. Hukuk tartışmasını hukukçular yapmalı finansçılar kendi alanlarına dönmeliler. TCK'ya bu kadar derin ekonomik anlamlar yüklemek çok komik oluyor gerçekten. TCK geçer ve piyasalarda etkili olmazsa bu daha iyi anlaşılacak. Ancak, iyice tartışmadan alelacele Ceza Kanunu çıkarmaya gerek yok. Çünkü ne AB'nin bir yere kaçtığı var ne de bizi hemence içine almaya niyeti.

Artık kendimize karşı biraz dürüst olsak diyorum. Gerçeklere gözümüzü kapamadan onlarla yüzleşsek.

Hazırlayan: Faruk Karaman
www.tech-strategy.org
farukk@tech-strategy.org

Bazı Teknoloji Stratejisi Grupları

<http://groups.yahoo.com/group/BiotechnologyTurkey>
<http://groups.yahoo.com/group/CRM-Society>

<http://groups.yahoo.com/group/ERP-Turkey>
<http://groups.yahoo.com/group/Elektronik-Grubu>
<http://groups.yahoo.com/group/Finans-Grubu>
<http://groups.yahoo.com/group/HighTechHR>
<http://groups.yahoo.com/group/Industrial-Design>
<http://groups.yahoo.com/group/Insaat-Grubu>
<http://groups.yahoo.com/group/InsanKaynaklari-Grubu>
<http://groups.yahoo.com/group/Nano-technology>
<http://groups.yahoo.com/group/SupplyChainTurkey>
<http://groups.yahoo.com/group/Tech-Strategy>
<http://groups.yahoo.com/group/TelecomTurkey>
<http://groups.yahoo.com/group/Tekstil-Grubu>
<http://groups.yahoo.com/group/UcukFikir>
<http://groups.yahoo.com/group/Universiteler-Grubu>
<http://groups.yahoo.com/group/VentureCapitalTurkey>
<http://groups.yahoo.com/group/Yazilim-Grubu>

Diğer gruplarımızın listesine www.tech-strategy.org adresinden ulaşabilirsiniz.